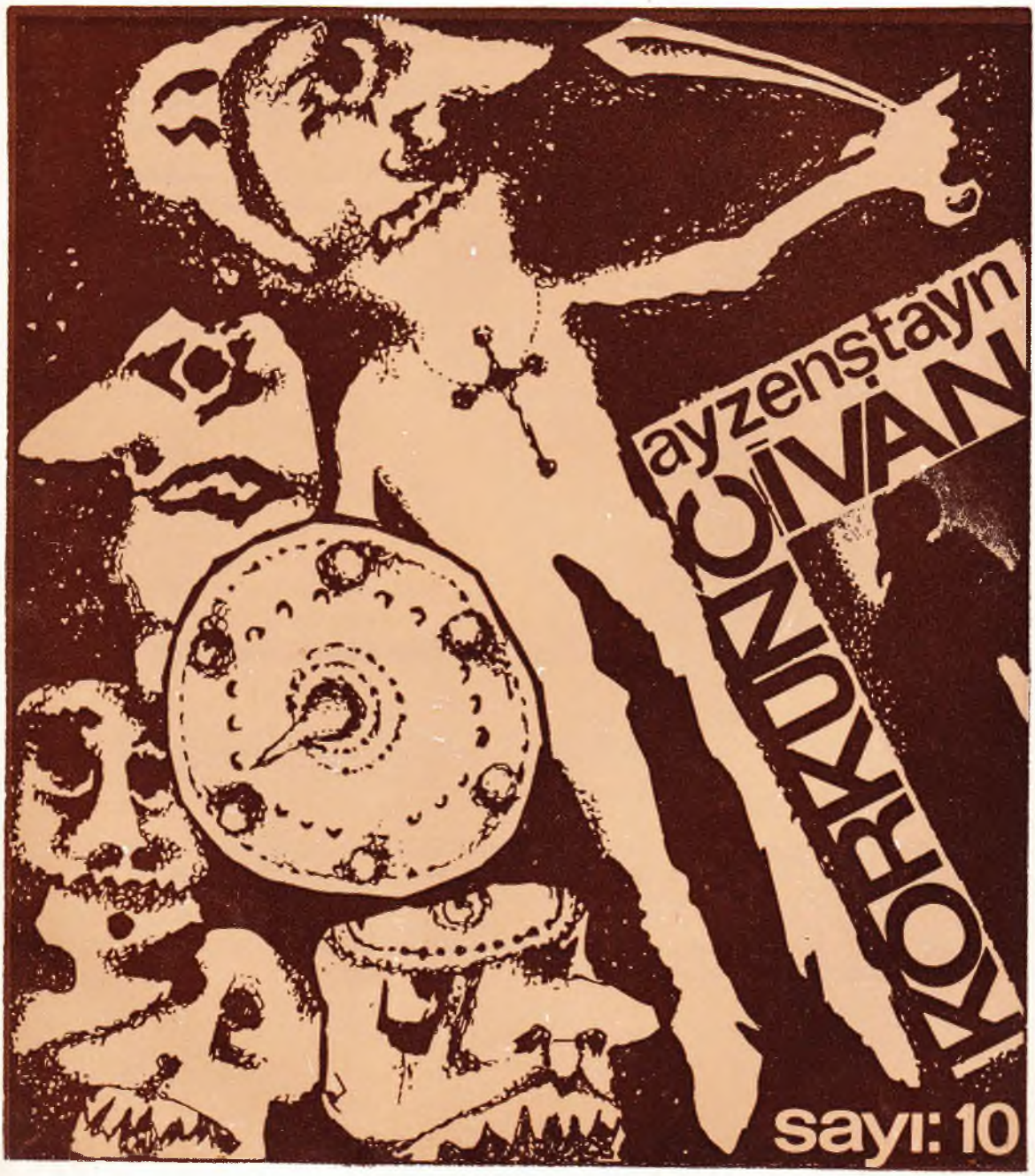
Filim 71

sayı: 10

TÜRK SİNEMATEK'İ KİTAP KÖŞESİ

Sinematek üyelerine yeni bir kolaylık ve hizmet amacıyla bir kitap köşesi düzenlemiştir.

SİNEMATEK KİTAP KÖŞESİNDEN ÜYELERİMİZ,

— Türk ve yabancı bütün sinema yayınlarını ve öbür yayınları **% 10 İNDİRİMLİ** olarak sağlayabilirler.

— YENİ SİNEMA dergisinin gerçek bir sinema bilgisi kaynağı olan iki nefis cildini 50 şer liraya alabilirler.

— YENİ SİNEMA'nın, FİLİM 70'in eski sayılarını ve İLK TÜRK SİNEMACISI FUAT UZKINAY incelemesini **% 50 İNDİRİMLİ** olarak edinebilirler.

— İSTEDİKLERİ YERLİ VEYA YABANCI HER KİTABI adını bildirerek en kısa zamanda sağlayabilirler.

TÜRK SİNEMATEK'İ KİTAP KÖŞESİ

GÖSTERİ SAATLERİ / HER GÜN (Pazartesi dışında) 14.00 16.30 19.00 ve 21.30

Kapaklar / Sungu Çapan

FİLİM 71 / Türk Sinematek Derneği'nin yayın organı olarak ayda bir yayınlanır / Sahibi: Türk Sinematek Derneği adına Onat Kutlar / Yazı İşleri sorumlusu Ömer Pekmez / Bu sayıyı hazırlayan Jak Şalom / Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir, dergiyi bağlamaz / Yönetim Yeri Türk Sinematek Derneği, Sıraselviler Caddesi, No. 65, Beyoğlu, İstanbul / Tel 49 87 43 / P.K. 307 Beyoğlu / Dizgi ve Baskı Fono Matbaası Baskı tarihi 19/4/1971

ENGEL

BARIERA. Yönetmen ve Senaryo / Jerzy Skolimowski. Görüntü Yönetmeni / Jan Laskowski. Kurgu / H. Prugar. Sanat Yönetmeni / Roman Wolyniec, Z. Straszewski. Müzik / Krzysztof Komeda. Oynayanlar / Jan Nowicki (Öğrenci), Joanna Szczerbic (Genç kız), Tadeusz Lomnicki (Doktor), Zdzislaw Maklakiewicz (Dergi satıcısı), Ryszard Pietruski (Başgarson), Maria Malicka, Malgorzata Lorentowicz, Gustaw Nehrebecki, Zygmunt Malanowicz, Andrzej Herder, B. Baer, Henryk Bak, Ryszarda Hanin, Stanislaw Lindner, Zygmunt Lesniak, Adam Pawlikowvski, Adam Perzyk, Jerzy Turek. Yapım / Kamera Ensemble, Film Polski. Yapım Yönetmeni / Stanislaw Zylewicz, Ryszard Straszewski. Yapım yılı ve yeri / 1966 Polonya. Süresi / 83 dakika.

Elleri arkasından bir ütü kordonu ile bağlanmış genç bir adam. Diz çöker, neredeyse yere değecek kadar eğer başını ve bağırır: «Bursu kabul ettiğim anda Devlete satılmış oldum ben. Şimdi de kim istekliyse ona satabilirim kendimi...» Filmin ilk bölümü ve ilk sözleri böyle. Daha sonra kaçar genç adam. Herşeyl yıkıntıya bırakır. Yıllardır sürdürdüğü yaşantıyı terkeder. Bütün eşyasını bir bavula doldurur, ve ülkesini fethe, dünyayı fethe çıkar. Daha kolay, daha olağanüstü bir yaşantıya kavuşacağını ummaktadır.

Belki de tam amacına ulaşacağı, sırada bir şey alıkoyar onu. Bir şey son adımını atmasına engel olmaktadır. Nedir bu? Gurur mu? Utanç mı? Geceleyin kararsız dolaşırken bir genç kıza rastlar. İstemediği halde bütün bir gerçeği anlatır ona. İki genç aralarında başlayan ilişkinin ömürsüz olduğunu bilirler. Bu ilişkinin daha sürekli bir şeye dönüşmesi konusunda hiç bir umutları yoktur. Ve daha ilk günden ayrılma anını beklerler. Birlikte dansederlerken, birbirlerinin gözlerine bakar ken, birbirlerinden hoşlandıklarını hissederken güzel olduklarını bilirler. Ama gene de aşk konusunda söyliyebildikleri tek şey şudur: «Ne kötü birbirimize aşık olacak zamanımız yok...»

Bu ilişki düzeyinde bir ayrılma biçimi bulmakta güçlük çekerler. Bir gün birdenbire ellerini birbirine uzatıp «hoşça kal» diyemez ler birtürlü. Ne de birbirine sırt çevirip konuşmaksızın ayrılabilirler. İkisi de aralarında doğan ilişki karşısında güçsüz, tedirgindirler. Tartışırlar, kavga ederler, kırarlar birbirlerini. Sonunda tan yeri ağarırken, genç adam, elde kılıç, kayak trampleninin tepesinden uçuruma atlamak istediğinde içinde o «boşuna çalışan cesaret»i bulabilecek mi? Ve genç kız bırakacak mı onu? Özellikle, koca bavulunun içinde sakladığı şeyi gödüğünde izin verecek mi gitmesine? Bu iki genç birbirlerini arayacaklar mı? Taa... ki?

BİR KADININ AŞKI

L'AMOUR D'UNE FEMME. Yönetmen / Jean Grémillon. Senaryo / Jean Grémillon. Uyarlama ve konuşmalar / René Wheeler, René Fallet ve Jean Grémillon. Yönetmen yardımcıları / Paul Feyder, Guilico Macchi. Görüntü Yönetmeni / Louis Page. Alıcı yönetmenleri / Jean Duhamel, Marc Champion. Kurgu / Louisette Hautecoeur. Dekor ve maketler / Robert Clavel. Müzik / Elsa Barraine. Script-girl / Christiane Nat. Ses / Jean Rieul. Oynayanlar / Micheline Presle (Dr. Marie Prieur), Massimo Girotti (Mühendis André Lorenzi), Gaby Morlay (Mlle Leblanc), Marc Cassot (Marcel), Roland Lesaffre (Yves), Julien Carette, Paolo Stoppa, Yvette Etievent. Yapım / L.P.C. (Pierre Gérin) - Films Costellazione. Yapım Yönetmeni / Robert Prévost. Yapım yeri ve yılı / Fransa 1953. Uzunluğu / 3000. Fransızca.

Filmin konusu Ouessant'ta geçer. Hekimlik mesleğini seçmiş olan genç bir kadın, oldukça tutucu olan ada halkına sonunda kendini kabul ettirmeyi başarır. Bu arada genç bir italyan mühendisle tanışır. Birbirlerini severler. Ancak genç adam, kadının sevdiği işi yürütmek, seçtiği yolda devam etmek konusundaki kararlılığını bir türlü anlayamaz. Sonunda kadını terkeder.

Georges Sadoul filim konusunda şunları yazıyor: «Bir kadının Aşkı, kadın-erkek ilişkileri ve kadının toplumdaki yeri konusunda çevrilmiş en soylu ve önemli eserlerden biridir. Filim, ne yazık ki halk tarafından hiç tutulmamış, böylece de büyük bir yönetmenin çevirdiği son önemli eser olmuştur...»

ROCCO VE KARDEŞLERİ

ROCCO E I SUOI FRATELLİ. Yönetmen / Luchino Visconti (Giovanni Testori'nin Il Ponte della Ghisolfa adlı eserinden esinlenerek). Senaryo / S.C. d'Amico, Vasco Pratolini ve L. Visconti. Uyarlama ve konuşmalar / S.C. d'Amico, Pasquale Festa Campanile, Massimo Franciosa, Enrico Medioli ve L. Visconti. Dekor / Mario Garbuglia. Giysiler / Piero Tosi. Müzik / Nino Rota. Görüntü Yönetmeni / Giuseppe Rotunno. Kurgu / Mario Serandrei. Oynayanlar / Alain Delon (Rocco Parondi), Renato Salvatori (Simone), Annie Girardot (Nadia), Katina Paxinou (Rosaria, anne), Roger Hanin (Morini), Paolo Stoppa (Boks meneceri), Suzy Delair (Luisa), Claudia Cardinale (Ginetta), Spiros Focas (Vincenzo), Claudia Mori (Çamaşırhanedeki kız), Alessandra Panaro (Ciro'nun nişanlısı), Corrado Pani (Ivo), Max Cartier (Ciro), Rocco Vidolazzi (Luca). Yapım / Goffredo Lombardo (Titanus-Les Films Marceau). Yapım yeri ve yılı / İtalya 1960. Venedik Film Şenliği Jüri Özel Ödülü. Filim türkçe altyazılıdır.

Güney İtalya'nın yoksulluklarından kurtulmak için, kalabalık bir aile Kuzey'de büyük bir endüstri şehri olan Milano'ya göç eder. Anne Rosario (K. Paxinou), oğulları Rocco (A. Delon), Simon (R. Salvatori), Ciro (M. Cartier), ve küçük Luca (R. Vidolazzi) ile birlikte şehirde oturan büyük oğlu Vincenzo (S. Focas)'ya gider. Ayni gün Vincenzo, Ginetta (C. Cardinale) ile nişanlanmaktadır. Nişanda iki ailenin gelenekçi davranışları çatışmalara sebep olur. Anne oğulları ile birlikte Vincenzo'dan ayrılır.

Aile eski bir apartmanın bodrum katına yerleşir. İşsizdirler. Günlük geçimlerini sokaklarda kar sürümekle sağlarlar. Ailenin kişileri büyük şehri tanımaya başlar. Şehir serüveni içinde, annenin, gücünü geleneklere bağlılıktan alan baskısı yavaş yavaş etkisini yitirir. Simon meslek olarak boksörlüğü seçer. Genç bir kadın olan Nadia (A. Girardot) ile tanışır ve aralarında tensel bir ilişki kurulur. Rocco bir temizleyici dükkânında iş bulur. Ciro fabrikada çalışmakta, bir yandan da gece kurslarına devam etmektedir. Aile bir apartman katına yerleşir.

Bir gün Simon, Rocco'nun çalıştığı yere pantalon ütületmeye gelir. Dükkân sahibi kadının mücevherlerini çalar. Aynı mücevheri bir akşam Nadia'nın üzerinde gören Rocco hırsızın kim olduğunu anlar. Simon sorumsuz davranışlarla yavaş yavaş çürümeye ve kaybolmaya başlamıştır.

Rocco asker olur. İzinli bir gününde Nadia ile karşılaşır. Bir kahveye otururlar. Nadia, Simon'dan ayrıldığını, daha sonra da hapse girip çıktığını söyler. Rocco askerlik dönüşü boksörlüğe başlar. Nadia ile aralarında duygusal bir bağ kurulmuştur. Aralarındaki ilişkiyi öğrenen Simon, arkadaşlarıyla birlikte tuzak kurar ve kardeşinin gözü önünde Nadia'nın ırzına geçer. Rocco bu durum karşısında bile onu bağışlar. Ertesi gün Nadia'ya Simon'a dönmesini söyler. Simon, Nadia ile birlikte sefih bir yaşamı sürdürmeye başlar. Rocco bokstan kazandığı paralarla onun borçlarını öder.

Nadia Simon'u terkeder. Kıskançlıktan deliye dönen Simon, Nadia'yı bulur ve öldürür. Cinayetten sonra eve döner. Ciro onu polise teslim etmek isterse de Rocco, Ciro'yu engeller.

Filim, Ciro'nun fabrika önünde küçük kardeşi Luca'ya şu sözleri ile son bulur:

«Onu ele vermedim, ama ele verseydim de bir şey değişmiyecekti. Herşeyi berbat eden bir hasta Simon. Evimize kin ve düzensizlik ekti. Seni de mahvederdi o, oysa sen en gencimizsin, bizim tecrübelerimizden yararlanabilirsin ve aramızda en iyisi olabilirsin. Onun kötülüğü de Rocco'nun iyiliği kadar zararlı. Tuhaf geliyor sana değil mi? Ama öyle işte. Rocco bir ermiştir. Ama yaşadığımız dünyada insanların kurduğu toplumda onun gibi ermişlere yer yok. Onların acımaları sonunda çöküntülere sebep oluyor...»

.Rocco'nun memleketine gideceğini hiç sanmıyorum. Hem orada değişik birşey mi bulacaksın. Bizim orası da sonunda büyük bir şehir olacak. Oradaki insanlar da haklarını değerlendirmeyi ve başkalarına görevlerini hatırlatmayı öğrenecekler. Böyle bir dünya güzel olur mu olmaz mı bilmem. Ama tıpkı anlattığım gibi olacak. Biz de dünyanın parçalarıyız, kurallarını kabul etmek zorundayız.»

TUTKU

OSSESSIONE. Yönetmen / Luchino Visconti. Senaryo / James Cain'in «Postacı kapıyı iki kere çalar» romanından uyarlayanlar / M. Alicata, Antonio Pietrangeli, G. Puccini, Giuseppe de Santis, Luchino Visconti. Görüntü Yönetmeni / Aldo Tonti, D. Scala. Dekor / G. Franzi. Müzik / G. Rosati. Oynayanlar / Massimo Girotti, Clara Calamai, Juan De Landa, Elio Marcuzzo. Yapım / I.C.I. / İtalya, 1942. Süresi / 112 dakika.

Ossessione, cinsel tutkunun yıkıcı gücünü anlatan bir filimdir. Yol üstü hanlarından birine bir gün bir adam gelir, işçi olarak kaydolur, birkaç gün handa kalır ve hancının karısına tutulur. Bu tutkusu karşılık görür ve ikisi birlikte kaçmaya karar verirler. Fakat yarım saat yolculuktan sonra kadın geri döner ve adam tek başına yoluna devam eder. Birkaç hafta sonra hancıyla karısı yakın kasabalardan birinde gene adama rastlarlar. Hancı hiçbir şeyden habersiz, adama onlarla birlikte tekrar geri dönmesi için ısrar eder. Dönüş sırasında iki sevgili özellikle kadının kışkırtması sonucu yaşlı hancıyı öldürüp kaza süsü verirler. Biraz huzursuz, birlikte işletmeye karar verdikleri hana yerleşirler. Karşılıklı olarak duydukları güvensizlik ve rahatsızlık duygusu gittikçe büyümektedir. Kadın, kocasına alt hayat sigortasının parasını alır. Genç adam ise, kadının para hırsını tatmin için bu kez kendini kullandığı duygusuna kapılır. Öc almak için de bir başka kızla ilişki kurar. Ama polis tarafından arandığını öğrenince kaçar. Yakalanma korkusu sevgilileri yeniden bir araya getirir. Tutuklanmamak için yeniden kaçarlar. Kadın kazada ölür.

Visconti, sinema serüvenine ünlü İtalyan romancısı Verga'nın bir uyarlaması ile başlamak istemişti. Ancak faşist İtalyan sansürü buna izin vermedi. Sonunda yönetmen bir Amerikan romancısının, James Cain'in polisiye eserini perdeye uygulamak zorunda kaldı. Romanın asıl adı «Postacı Kapıyı İki Kez Çalar»dır. Ancak Visconti bu basit romandan çok özgür bir biçimde yararlandı. Ve ortaya çıkan filim yenigerçekçiliğin ilk büyük filmi oldu. Fuhuş ve yoksulluk sahneleri dolayısıyla faşist sansürün büyük saldırılarına hedef oldu. Filim bir ara yasaklandıysa da söylentiye göre Duce'nin bizzat kendisinin emriyle serbest bırakıldı.

KORKUNÇ İVAN

İVAN GROZNII. Birinci ve İkinci bölümler. Yönetmen / Sergey Mihayloviç Ayzenştayn. Senaryo ve konuşmalar / Sergey Mihayloviç Ayzenştayn. Görüntü Yönetmenleri / Eduar Tisse (Dış sahneler), Andrei Moskvin (İç sahneler). Müzik / Sergey Prokofieff. Sözler / Vladimir Lugovsk. Orkestra / Aleksandr Staseviç. Ses / Vladimir Bugdankeviç, Boris Volskiy. Kurgu / Sergey Mihayloviç Ayzenştayn. Dekor / Ayzenştayn'ın taslaklarından İsak Spinel. Giysi / Ayzenştayn'ın taslaklarından Leonid Naumova. Oynayanlar / Nikolay Çerkasov (İvan), Ludmilla Tzelikovskaya (Anastasia), Serafin Birman (Efrosinia), Piotr Kadoçnikov (Vladimir), Mihail Nazvanov (Prens Kurbskiy), Andrey Abrikosov (Filip), Aleksandr M. Gebrov (Pimen), Mihail Jarov (Malyuta), Mihail Kuznetzov (Fedor), Vladimir Balakov (Pier), Erik Piryev (Genç İvan), Pavel Massalskıy (Polonya Kralı Sigismond), Vsevolod Pudovkin (Nikola). Bi inci bölüm / Alma Ata stüdyosu 1944. İkinci böiüm / Mosfilm Stüdyosu.

Filmin tanıtma yazıları geçerken korunun şarkısı duyulur: «Kara bir bulut kalkıyor» «kanlı bir şafak söküyor» «Boyarların korkunç ihanetidir örülen» «Çarın egemenliğine karşı...». Tanıtma yazılarından sonra şu yazı okunur perdede: «Bu filim, ülkemizi ilk olarak birleştiren, insanın öyküsünü; parçalanmış, birbirine düşman beyliklerden tek bir güçlü devlet çıkaran Moskova Grandükü'nü, zor sorunları çözebilmek için kendini bütün Rusların çarı olarak ilân edeni... anlatıyor.»

1. BÖLÜM

Uspenski Katedrali

Novgorod Piskoposu Pimen, Moskova Grandük'ü İvan Vassiliyeviç'i bütün Rusların tek egemen'i, Moskova Çar'ı olarak ilân eder. Bu çok gösterişli tören sırasında bazı yabancılar kendi aralarında konuşurlar. İvan'ın çarlığa hakkı olmadığını, Avrupa ülkelerinin onu tanımıyacağını, zaten kendi uyrukları arasında bile pek çok kimsenin onu istemediğini söylerler. Perdede İvan'ın yeğeni

Vladimir ve onun annesi Euphrosinia görülür. Yabancılar, İvan çar olunca, Vladimir'e taht yolunun kapandığını söylerler. Sonra İvan'ın nişanlısı Anastasia görülür. Tören devam eder. Pimen, tâcı, âsâ'yı ve küre'yi İvan'a törenle verir. Önce Diyakos sonra halk İvan'a uzun ömürler dilerler. İvan'ın başına iki soylu, Kurbski ile Koliçev paralar atarlar. İvan kalkar ve biraz ilerler. Sessizlik. İlk konuşmasını yapar: «Çar olarak, Boyarların iğrenç egemenliklerine son veriyorum. Artık Rusya'yı tek bir devlet yönetecektir». Euphrosia bu sözlere şaşırır. «Ne demek? Boyar'lara karşı çıkıyor ha?» İvan devam eder: «Bütün Rusya'yı tek elde tutabilmek için güçlü olmak gerek. Bu yüzden sürekli bir ordu kuruyorum. Bütün kutsal manastırlar'da bu ordunun beslenmesi için para verecek. Bu birliğe karşı gelen herkese karşı güçlü olmalıyız. İçerde güçlü olursak dışarda da güçlü oluruz. Eskiden bizim olan toprakları yeniden alacağız. İki Roma vardı. İkisi de yıkıldı. Moskova, üçüncü Roma'dır. Ve dördüncüsü olmayacak. Çünkü üçüncü Roma'nın, yani Moskova'nın tek egemeni benim!»

Bu sözler sırayla kendilerine dokunduğu için Euphrosinia'yı, boyarları rahip Pimen'i ve yabancıları kaygılandırır, kızdırır.

Gece-Kremlin sarayının küçük avlusu

Livonya elçisi, kiliselerden gelen ilahi seslerini dinleyerek kendi kendine sorar: «Neden bu kadar şamata?»

Sarayın koridoru

Livonya elçisi ile prens Kurbski konuşurlar: Elçi, Kurbski'ye kendisi de bir prens olduğu halde, neden İvan'ın buyruğu altına girmeyi kabul ettiğini sorar. «Sen de Çar olabilirdin» der. Kurbski bir süre elçiye bakar ve düşünceli ayrılır.

Şölen salonu

İvan'la Anastasia düğünlerini kutlamaktadırlar. Koro neşeli şarkılar söyler. Davetliler İvan'la Anastasia'ya birçok defalar «kucaklaşın» diye bağırırlar. Bu arada dışarıda kiliselerden çan sesleri gelir. Çar bunun sebebini sorar, Euphrosinia sinsice cevap verir «halk evlenmeyi kutluyor» rahip Pimen'le giz lice bakışırlar. Euphrosinia içer ve «kucaklaşın» diye bağırır. Sonra çıkar.

Sarayın merdiveni

Euphrosinia çan seslerini dinler. Birden öbür çanların sesi durur. Sadece alarm çanı çalmaya devam eder.

Sarayın küçük avlusu

Saray muhafızları mızraklarına dayanmış uyumaktadırlar. Alarm çanı devam eder.

Şölen salonu

Şölen devam eder. İvan, Kurbski ile Koliçev'e neden hüzünlü olduklarını sorar. «Evlilik başlayınca dostluk biter derler» diye cevap verir Kurbski. Koliçev ise, Çar'ın geleceğini pek iyi görmediğini, bu yüzden ona karşı gelmektense bir manastıra rahip olarak girmenin daha iyi olacağını düşündüğünü söyler. Çardan bu konuda izin ister. İvan, Koliçev'e manastıra çekilme iznini verir. «Yalnız bizi tek başımıza bırakma. İhtiyacım olunca çağrıma cevap ver» der. Koliçev başını eğer, vedalaşırlar.

Avlu-sarayın merdiveni

Euphrosinia ile Demian buluşurlar. Demian, Glinsky'lerin ve Sakhariny'lerin ayaklandıklarını ve Çar'ın başını istediklerini söyler.

Şölen salonu

Şölen devam eder. Kurbski de Anastasia'ya aşık olduğu için ona bakarak iç geçirir. Ve kadehini yere atar. Bu arada ayaklanan halk, başlarında Malyuta olduğu halde saraya gelir. «Çar'ın yanına» diye bağrışırlar. Salona girerler. Çar koruyucularına «Bırakın gelsinler» der. Malyuta Çar'ı öldürmek ister. Kurbski engel olur. Çarı görünce bütün halk eğilir. Bir meczup çıkarak, Çar'ın büyülendiğini, onu Euphrosinia ile Glinsky'lerin ve Sakhariny'lerin büyülediğini söyler. «Evler yanıyor» diye bağırır. Malyuta çanların kendiliğinden düştüklerini söyler. İvan Malyuta'ya yaklaşarak «bu kafa nasıl koparılmadan düşmezse çanlar da ipleri koparılmadan düşmez» der. Ve kendisine karşı koyanların kafasının koparılacağını bildirir. «Benden yana olacakları koruyacağım, bana ihanet edenleri ezeceğim». Halk İvan'ın sözlerini beğenir, alkışlar ve tekrarlar. Bu sırada Kazan devletinden üç elçi gelir. Elçiler Kazan hükümdarının İvan'a savaş ilân ettiğini bildirirler. İvan da çok kızarak «Biz daha önce Kazan'a gideceğiz. Gidin hükümdarınıza söyleyin. Savaş istemiyorduk. Mecbur ettiniz»

der. Ve orda bulunanlar birçok kereler «Kazan'a!...» diye bağırırlar.

Kazan kırları

Kazan kuşatılmıştır. Her tarafta savaş hazırlıkları. İvan bütün askerlerine bir tepsiye birer bakır para attırır. «Bu paralar savaştan sonra kaç ölü verdiğimizi gösterecek» der. Sonra askerlerin kazdıkları bir lağım görülür. Malyuta Çar'a barutun lağıma konabileceğini söyler. İvan «Hücum zamanı geldi!» der. Kurbski, Çar'ın lağım ve baruttan ibaret savaş taktiği ile alay eder. İvan da, «Sen geçit törenleri ile nöbet tutmaktan hoşlanıyorsun yalnızca» der. Kurbski bu söze alınır. Ve sadistçe bir numaraya girişir. Kazan'lı esirleri, Kazan duvarlarının karşısında, kazıklara bağlatarak, «Kazanlılar teslim olun» diye bağırmaya zorlar. Esirler emri yerine getirmezler. Kurbski onları döver. Surlardaki kazanlılar bu durumu görünce «Düşman eli ile öleceklerine bizim elimizle ölsünler daha iyi» diyerek esir yurttaşlarını oklarla öldürürler.

İvan birden manzarayı görür, koşarak Kurbski'nin yanına gelir «Bu canavarlığa lüzum yoktu. İğrenç birşey bu. Kızgın bir hayvan bile bundan daha iyi davranırdı...» der. Askerlerin yanında böyle azarlanmaktan hoşlanmayan Kurbski, bir an İvan'ın yakasına sarılır. Malyuta «Çar'a el kaldırıyor» diye bağırır. Ama o sırada yakına saplanan bir oku bahane eden Kurbski, «seni oklardan korumak istiyordum» sözleriyle durumu tevile çalışır. Çar «bazı oklar zamanında yetişir...» diye söylenir. Bu sırada İvan'ın yanına yaklaşan biri «Oklardan da kötüsü Boyarların kinidir» der. Daniel oğlu Aleksi Basmanov'dur bu.

Hazırlanan lağımlar patlatılır. Kazan kentinin surları yıkılır. Kurbski hücum emrini verir. İvan «Kurbski'yi koruyunuz» diye bağırır. Kazan kenti ele geçirilir. İvan bağırır «Şimdi gerçekten Çar oluyorum. Herkes tek egemen olarak beni tanıyacak.» Gökyüzünden bulutlar geçer...

Kremlin Sarayının koridoru

Herkes hasta olan çardan haber beklemektedir. Kurbski, Çar'ın çok ağır olduğunu söyler.

Kremlin'in avlusu

Euphrosinia oğluna şöyle der: «Adildir tanrı. Şu Moskova prensinin iba de sonu geldi işte!...» Sonra prens Kurbski'ye rastlarlar Esuphrosinia Kurbski yi kışkırtır. «İşte böyle prens» der «her zaman ikinci plânda kaldın. Anastasia'yı sen istedin İvan aldı. Kazan için sen döğüştün, Kazan kralı İvan oldu. Bindiğin dalı kesiyorsun. Bir gün senin de boynun vurulacak. Ok olayını unutmayacak İvan. O unutursa bile biri hatırlar.» Kurbski dalgın dinler. Ve bir sütunun ardından gizlice onları kollayan Malyuta görünür. Bir ses «Çar'ın gözü Malyuta» der.

Sonra avludan bir papazlar alayı geçer.

Çar'ın odası

«Çar son olarak kutsanacak. Bu ölüm halindeki krallara yapılır» der bir ses. Rahipler alayı odaya girerler. İncil'le kutsama töreni yapılırken, İvan, «Tanrım bize acı tanrım bize acı... tanrım bize acı...» diye mırıldanır.

Sarayın koridoru

Euphrosinia, Kurbski'ye sorar: «Kime çarlık yemini verdireceksin?» «Veliaht prens Dimitri'ye. İvan'ın oğluna!» der Kurbski. Euphrosinia kızar. «Gözün Anastasia'nın dul yatağında» der ve Kurbskl'yi, Çar'lık yeminini kendi oğlu Vladimir'e vermesi için zorlar. Vladimir sinek avlamaktadır. Euphrosinia, Kurbski'ye «oğlum çar olursa Rusya'yı sen yöneteceksin» der. Bu sırada Malyuta görünür, susarlar.

İvan'ın dairesi

Boyar'lar İvan'ın odasındadır. İvan konuşur «Sonum yaklaştı, Oğlum Dimitri'yi çar yapın!» der. Boyarlar sessizdir. «Kendim veya oğlum için değil, Rus topraklarının birliği içln» diye yalvarır İvan. Hepsine ayrı ayrı yalvarır. Boyarlar yüz çevirir. «Tarih önünde lanetleneceksiniz» diye ulur İvan. Sonra yatağa düşer. Anastasia ona yardım eder. Sonra, oğlu Dimitriyi kucağına alarak konuşur: «Rusyanın kurtuluşu onun oğlundadır. Dimitridedir. Birliği bozarsanız sadece düşmanlara yardım etmiş olacaksınınz!»

Euphrosinia «Boyarlar Moskova prensinin topuğu altında ezilmeye razı olamazlar, Çar Vladimir'e yemin ediniz!» der. Koliçev «İkti-

dan boyarlarla paylaşacak birine vermeliyiz» der. Kurbski şaşkındır. Dışarıdan sesler gelir: «Yaşasın Boyarların çar'ı!...». Hepsi çıkarlar.

Saray kilisesi

Kurbski kendi kendisine sorar «Hangi yolu seçmeliyim? tahta götüreni mi aşka götüreni mi? Kimi seçmeliyim? Euphrosinia'yı mı yoksa Anastasia'yı mı?»

O sırada Anastasia görünür. Kurbski kadını durdurarak helecanla konuşur: «Benim olursan herşey düzelir. Birlikte Rusya'yı yönetiriz... Sensiz yaşamanın bir değeri yok... Ölümden de korkum yok. Seninle tahta da gülerek giderim ölüme de...» Anastasia korku içinde kurtulmaya çalışır. «Bir insan ölmeden gömülmez» der. Bu kez şaşırma sırası prenstedir: «Nasıl çar ölmedi mi?» (Çar'ı öldü sanmaktadır) Anastasia uzaklaşmadan evvel «Tanrı yargılayacak seni...» der. Kurbski İvan'ın iyileşince öç alacağından korkar.

İvan'ın dairesi

Kurbski, öbür Boyarların ve Euphrosinia'nın huzurunda, İvan'ın oğlu Dimitri için sadakat yemini eder. Euphrosinia kızar. Bu arada İvan iyileşmiş olarak girer «Tanrı iyileştirdi beni» der. Sonra, Kurbski'nin dostluğunu ve bağlılığını över. Artık denize inmek istediğini, Kurbski'yi de Livonya'ya hücum edecek orduya başkomutan yaptığını söyler. Malyuta üstü kapalı bir biçimde alay eder Kurbski ile. İvan güney orduları komutanlığına da Basmanov'u tayin eder. Boyarlar, soylu olmayan birine böyle bir görev verilmesi karşısında homurdanırlar.

Euphrosinia'nın dairesi

Boyar'lar Euphrosinia'ya, İvan'ın zulmunden, Boyarları hiçe saymasından yakınırlar. Kimileri kaçmaktan sözaçarlar. Euphrosinia onları susturur. Pimen Boyar'lara lutuf dilemek için İvan'ın yanına gitmiştir. Ama eli boş döner. «Kimseye acımıyor Çar» der, «Beni bile Moskova piskoposluğundan azletti.» Euphrosinia ile Pimen Çar'a karşı konmasını önerirler. Euphrosinia, Anastasia engelini ortadan kaldırma işini üzerine alır.

İvan'ın çalışma odası

İvan konuşur: «Limanlar gerekli bana... Baltık şehirleri... Livonyalılar ve Hansa birliği bize kurşun ve kükürt getiren gemileri durduruyorlar...» Öfkelidir İvan. Yanında duran Nepeya'ya «bize askeri müttefik gerekli» der. Ve Nepeya'ya İngiltere Kraliçesi Elisabeth'e dostluk hediyesi olarak götürsün diye kıymetli bir satranç takımı verir. «Kraliçe'ye Moskovadaki Çar İvan'ın ülkenin tek egemeni olduğunu hatırlat» der. Nepeya çıkar.

Anastasia'nın odası

Anastasia odasında ateşler içinde yatmaktadır. Euphrosinia, ona bakar. Odaya İvan girer. Anastasia'ya kimseye güvenmediğini, ondan başka kimsesi olmadığını söyler. Anastasia İvan'a güçlendirici sözler söyler. «Boyarları ezeceğim» der İvan. Euphrosinia onları dinlemektedir. «İleri gidiyorsun Çar İvan diye mırıldanır.» Tam o sırada Kurbski'nin Livonya sınırında yenildiği haberi gelir. İvan şaşırır. Anastasia ise üzüntü ile yatağa düşer. İvan ona su ararken Euphrosinia'nın içine zehir koyduğu kadehi karısına verir. Anastasia içer. Sonra hafifçe mırıldanır: «Acaba Kurbski de mi ihanet etti çara?»

Moskova Katedrali

Anastasia'nın tabut içinde ölüsü. İvan tabutun yanında ve Pimen'in sesi işitilir: «Tanrım, kurtar beni... Sular canıma ulaştı... Derin balçıklarda sürünüyorum, kimse çekip çıkarmıyor beni...» kürsüde okumaktadır: «Suların en derin yerlerindeyim ve akıntı alıp götürüyor beni. İnlemeye gücüm yok. Dilim kuru... ve gözlerim görmüyor. Tam o sırada Malyuta girerek birçok Boyar'ın düşman saflarına geçtiğini haber verir. İvan, «Yanlış mı hareket ettim acaba? Tanrının cezası mı bu?» Euphrosinia görünür. Durumdan memnundur. Basmanov gelir ve İvan'a Prens Kurbski'nin Kral Sgismound'un saflarına geçtiğini söyler. İvan çok şaşırır, inanmak istemez. Malyuta, Boyar'ların halkı İvan'a karşı kışkırttıklarını bildirir. Pimen yakarışına devam eder: «Pişmanlık yüreğimi kemiriyor...» İvan birden haykırarak «Yalan söylüyorsun!» diye Pimen'in üzerine yürür. Şamdanları devirir. «Moskova Çar'ı henüz yenilmiş değil» diye bağırır. Pimen koşar. İvan, Basmanovla Malyuta'ya «Bizim için uzak bir manastırda dua eden dostum Pier Koliçev'e haber verin gelsin» der. Malyuta, Boyer Koliçev'e görünmek gerektiğini

söyler. Baba Basmanov, İvan'a halktan gelen ve ona bağlı kimselerden bir dostlar çem beri kurmasını öğütler.
İvan «bu çemberin ilk üyesi de oğlum olsun» der. İvan bu demir çemberi kuşanmayı kabul eder. Böylece Opriçnik'ler diye anılan koruyucular topluluğu kurulur. İvan, Aleksandrev'a çekilmek istediğini söyler. Halk gelip ona sonsuz egemenlik hakkını vermeden ona dönmesi için yalvarmadan Moskova'ya dönmeyecektir. «Büyük şeyler yapacağım. İki Roma yıkıldı, Moskova üçüncü Roma'dır. Ama dördüncüsü olmayacak...» der.

Kremlin Alanı

Diyakos halka Çar'ın fermanını okur: «Prensler ve Boyarlar ne Çarı ne de devleti düşünmedikleri, düşmanla birlikte oldukları, halkı ezdikleri için Çar, Moskovayı terkediyor Çar'ın halka karşı kini yoktur. İyi Hristiyanlar, Boyar ya da prens olmayanlar Aleksandrova gelerek Çar'a bağlılık yemini edebilirler. Çar onları çağırıyor...

Alexandrov Sarayı

Çar üzgündür. Malyuta «Moskovadan haber mi bekliyorsun» der. Uzaktan koro sesi gelir. «Bağışla bizi efendimiz!» Uçsuz bucaksız stepte uzun bir kafile ilerlemektedir. Nepela girer. Silâh yüklü İngiliz gemilerinin Beyaz denize girdiklerini söyler. Alman ve Livonya engelleri aşılmıştır. İvan doğrulur. «Hepinizin bana boyun eğeceği günler yaklaşıyor» der dümanlarına. Koronun sesi duyulur: «Bağışla bizi efendimiz!» İvan, yaklaşan uzun insan ipliğine bakar.

Sarayın merdiveni

Halk İvan'a «Geri dön!» diye seslenir. Hepsi diz çöker yalvarırlar: «Geri dön babamız!..» «Atları eğerleyin» diye bağırır İvan. «Moskova'ya dönüyoruz. Büyük devlete çalışmak için...»

BİRİNCİ BÖLÜMÜN SONU

II. BÖLÜM

Çok kısa bir tanıtma yazısından sonra bir ses, filmin ilk bölümünün özetini yapar. Oyuncuları teker teker tanıtır.

Sigismond'un Sarayı

Kurbski, kral Sigismound'a bağlılığını bildirmektedir. «Ben sizin saflarınıza geçince Rus ordusu yenildi. Ve Rusyada Çar'a karşı ayaklanma başladı. Boyarlardan kaçan Çar Alexandrova sığındı. Boyarlar ayaklanmaya hazır. Çarlık tahtına, Polonyalılara dost biri geçecek.» Sigismound Tanrı Polonyalıları, Litvanyalıları, Livonyalıları Moskovanın barbarlığına karşı Avrupayı korumak için buraya yerleştirdi» der. Sonra tahta Vladimir'in çıkarılması, Rusların Avrupadan kovulup Asya Steplerine sürülmeleri gerektiğini söyler. Kalabalık onu alkışlarken bir haberci gelip «Çar'ın Moskova'ya döndüğünü bildirir. Sigismound kızgınlıkla çıkar. Kurbski de haberciyi tekmeler.

Moskova yakınları

Moskovaya dönen İvan ve Opricnikler...

Kremlin Sarayı

İvan Opricniklerle birlikte saraya girer. Boyarlar oradadır. İvan onlara hakaret eder. «Hainler» diye bağırır. «Rus topraklarını ben gözeteceğim. Sizlere de güvenmiyorum. Benim kendi adamlarım var. Emirlerimi yerine getirecekler. Bana ihanet etmiyecekler bu yüzden Opriçnik adını verdim onlara.»

Danışma salonu

Dipter Philippe (Fedor Koliçev) girer. Ve Çar'a «yaptığın işler tanrıdan değil şeytandan geliyor. Gelenekleri altüst eden krallar uzun süre eğemen olamazlar» der. İvan onu dostlukla karşılar. Ama Koliçev aldırmaz. «neden bana böyle sert davranıyorsun» der İvan. Philippe bakmaksızın cevap verir: «Ben artık Koiiçev değilim. Tanrının naçiz rahibi Philippe'im. Tanrıya hizmet ediyorum sana değil» Ve İvan Boyarların eskidenberi kendisine düşman olduklarını düşünerek çocukluğunu hatırlar. Bulutlar geçer...

Çariçe'nin dairesi

İvan'ın hatırlayan sesi devam eder «Babam ölünce Boyarlar annemi de öldürdüler. Bir kadın Glinska'ya «beni zehirlediler... ölüyorum...» diye bağırır. Sonra yanına yaklaşan İvan'a Boyarlardan sakınmasını öğütler. İvan'ın annesini götürürler. Bir ses Helena Glinskaya öldü» der. Çar İvan çocukluğunu hatırlamaya devam eder. «Böylece yetim kaldım. Ve Boyarlar benim adıma Rusyayı yabancılara peşkeş çektiler...» Yeniden çocuk İvan görülür. İki Boyar'ın arasındadır. Boyar-

lardan Belski İvan'ın Alman Hansa birliğine 'geçit haracı' ödemek üzere bir anlaşma yapacağını bildirir. Hansa elçisi anlaşmayı almak üzereyken öbür Boyar (Şuiski) İvan'ın düşüncesini değiştirdiğini, anlaşmayı Livonyalılarla yapacağını bildirir. Önceden hazırlanmış bir başka anlaşma metni Livonya elçisine verilir. İki Boyar birbirleriyle bir süre atışırlar. Sonra İvan'ın önünde diz çökerler. İvan biraz daha büyümüş olarak görünür. İki Boyar (Belski ile Şuiski) tartışırlar.

İvan'ın dairesi

İki Boyar tartışmaya devam ederler. Birbirlerinin nasıl yabancı devletlere satıldıklarını ve bütün öbür kirli çamaşırlarını ortaya dökerler. Biri Livonyalılara, öbürü ise Hansa birliğine haraç ödenmesi gerektiğini söylemektedir. İvan, «Kimseye haraç ödemiyeceğiz» der birden. İki Boyar bu çıkış karşısında çok şaşırırlar. Gülmekten katılırlar. Boyarlardan biri ayağını İvan'ın annesinin yatağı üzerine dayar. İvan ayağını çekmesini söyler. Boyar, İvan'ın annesine ve İvan'a söver. İvan, Boyar Şuiski'yi tevkif ettirir. «Tek başıma egemen olacağım, Çar olacağım» der.

Taht salonu

Çocukluk anılarını anlatmakta olan İvan'ı Peder Philippe dinlemektedir. «Böylece büyük bir güç elde ettim» der İvan. «Ama şimdi yalnızım. Karım Anastasia öldü. Kurbski ihanet etti. Siz Efendimiz de bana dostluk göstermeyi, omuzunuza başımı koymayı reddediyorsunuz.» Philippe, en büyük ülkünün geleneklere uymak olduğunu, egemenliği Boyarlarla paylaşması gerektiğini söyler. «Yalan söylüyorsun rahip...» diye bağırır İvan. Philippe bunun üzerine İvan'ı lanetler ve yalnız bırakır.

Kremlin Sarayı girişi

Çar, Philippe'in ardından koşar ve yalvarır. «Dostun olarak yalvarıyorum. Beni yalnız bırakma... Rusların gücünü göstermeme yardım et.» Bunun üzerine Philippe, İvan'ın mahkûm edeceği insanların bağışlanmalarını isteme hakkına sahip olmak şartıyla İvan'ın teklifini kabul eder. Kucaklaşırlar.

Çar'ın çalışma odası

Malyuta Çar'ı ikaz eder. Philippe'e güvenmemesi gerektiğini söyler. «Yalnızlıktan korkuyorsun ve asıl sana bağlı olanların sağlam omuzlarını sıvazlama konusunda çok cimrisin» der. İvan ise sadece halkın omuzuna dayandığını söyler. Malyuta bir süre daha İvan'ı ikaz eder. Sonunda bu işi kendi başına yapacağını, Philippe kötülük etmeden kendisinin daha önce davranacağını söyler. Ve İvan kendi kendine konuşur: «Hangi hakla yargılıyorsun Çar İvan? Hangi hakla adaletin kılıcını kaldırıyorsun?»

Anastasia'nın odası

Fedor, İvan,a karısı Anastasia'nın, Euphrosinia tarafından zehirlendiğini açıklar. İvan bunu duyunca önce şaşırır. Sonra Fedor'a bu gizi kimseye açıklamamasını tembihler. Birlikte pencereye giderler. Aşağıda Malyuta, iki Boyar'ı sürükler ve bir kâğıt çıkararak okur: «Düşmanlarla işbirliği yaptıkları için Çar İvan Vassiliyeviç, Umnoy Koliçev ile Nemiati Koliçev'i ölüme yargıladı vs. vs.» Ve Malyuta iki Boyar'ın kafasını uçurur. İvan manzarayı seyreder ve «Bu yetmez» diye mırıldanır.

Metropolit'in hücresi

Bütün Boyarlar ve rahipler, Philippe, Pimen, Pierre, oradadırlar. Pimen, Philippe'ten Çarı tahtından indirmesini ister. Philippe önce direnir. Fakat sonra Euphrosinia'nın kışkırtmaları ile kabul eder. «Kılıcımı Boyarlar için kaldırıyorum. Bir rahip olduğum kadar bir Koliçev'im. Yarın herkes Katedralde olsun. Çarı kiliseyle ezeceğim...» der.

Katedral

Ortada bir Kaide fırını. Koro, «Tanrı hayranlık vericidir» ilahisini söyler. Bir çocuk, «alevli fırın mystere'i ne demektir?» diye sorar. Euphrosinia açıklar: «Bu mystere, gökten inen bir meleğin, üç delikanlıyı, Ananias, Azarias ve Missail'i, Kalde'nin alevli fırınından nasıl kurtardığını anlatır. Üç delikanlıyı Putperest ve kötü kral Nabukodonosor bu fırına atmıştı...»

Mystere başlar. Kaideliler üç delikanlı ile birlikte gelirler. Delikanlılar ilahiyi okurlar: «Biz suçsuzları, putperest kıral buraya attı.. Bu alevli fırına.» Maskeler giymiş Kaideliler, birbirlerine sorarlar: «Kıral mı istiyor bunu?» «Evet...» «Krala karşı mı gelmiş bu üç delikanlı?» «Evet. Krala karşı gelmişler.» «Öyleyse atalım fırına. Yakalım» Delikanlılar fı-

rına girerler. İlahiye devam ederler. İlahide putperest kral kötülenmektedir. Bu sırada İvan gelir. Malyuta ile şakalaşmakta, Euphrosinia hakkında anlatılan bir olayı söz konusu ederek alaylı, gülmektedir. Basmanov, Euphrosinia ailesi hep burdayken işlerini bitirmeyi önerir. İvan kızar. «Bana akıl vermeyin. Euphrosinia Çarın halası olduğu sürece onu küçük düşürecek hiç bir şeye izin vermiyorum...» der. Fedor, Euphrosinia'nın Anastasia'yı zehirlemesi olayını hatırlatır. «Sus...» der İvan. Opriçnikler görünürler. İvan'la birlikte Philippe'e doğru ilerlerler. Bu sırada delikanlılar kötü kral Nabukodonosor'u yeren ilahiyi sürdürürler. «Kaldeliler, neden bu despot kırala karşı ayaklanmıyorsunuz?» İvan bu sözleri dikkatle dinler. Sonra Philippe'i selamlar. Philippe görmezden gelir. Delikanlılar ilahiye devam ederler. «Şimdi mucizeyi görün...» Fedor, Philippe'ten Çarı kutsamasını ister. Philippe «Bir putperest gibi davranan Çarı tanımıyorum...» der. «Benim davranışlarımla neden ilgileniyorsun?» diye sorar İvan. «Çünkü bir hayvan gibi davranıyorsun.» der Philippe. Sonra İvan'dan, kiliseye boyun eğmesini, Opriçnikleri dağıtmasını ister. «Sus...» diye bağırır İvan. Küçük çocuk «Anne, korkunç putperest çar bu mu?» diye sorar. İvan, Euphrosinia ile bir an bakışır. Sonra «İşte O... Fedor işte o kadın. Bundan sonra söylendiği gibi olacağım. Korkunç olacağım...»

Euphrosinia'nın dairesi

Euphrosinia, Philippe'in tutuklandığını bildirir. Boyarlar paniğe kapılırlar. Euphrosinia, bir kurtuluş yolu kaldığını söyler: Çarı öldürmek... Pimen bu görevi Pierre Volnyen'e verir. Onu okşayıcı sözlerle kutsar. Sonra Philippe'i kurtarmak gerektiğini söylerler. Ama Pimen, Philippe ölürse kendi amaçları bakımından daha etkili bir durum ortaya çıkacağını söyler. Ve çıkar. Vladimir'le annesi kucaklaşırlar. Vladimir sorar: «Neden beni taht'a itiyorsun anne?» Euphrosinia oğluna garip bir ninni söylemeye başlar: Bu bir Kastor'un nasıl avcılar tarafından yakalanıp, oğlu Çar Vladimir'e kürk yapılacağını anlatan ninniyi Vladimir ilgiyle dinler.

Sonra, oğluna onu mutlaka çar yapmak istediğini söyler. Vladimir «Kandan korkarım» der. Euphrosinia, «Onu sen öldürmiyeceksin. Pierre öldürecek..» der. O sırada Malyuta girer. Çarın, Vladimir'i ziyafete çağırdığını ve Euphrosinia'ya da bir kadeh içki yolladığını bildirir. Euphrosinia oğlunu yollar, sonra kadehi içmek üzere alır. Ama kadeh boştur.

Ziyafet salonu

Büyük şenlik. İvan, dansedenleri teşvik eder. Vladimir'i kucaklar. Onu sevdiğini söyler. Basmanov, Euphrosinia gibi bir hainin oğluna böyle sözler söylediği için kralı kınar. «Bana ders verme Basmanov» der İvan. Aileme el kaldırmaya kalkma...» aralarında bu konuda kısa bir tartışma geçer «Benim büyüğüm değil, kullarımsınız.» der İvan, «Sizi çamurdan çıkardım. Hain Boyarları ezmek için. Ama bana ders vermeyin.» Malyuta da, Basmanov'a haddini bilmediğini hatırlatır. Basmanov kızarak «Ne Boyarlardan korkum var, ne de toprak sahiplerinden» der ve çıkar. Vladimir'i kucaklıyan İvan, ona, terkedilmiş bir yetim olduğunu ve kimsenin kendisini sevmediğini anlatır. Fedor, maskeyi takar ve koroyla birlikte söylediği şarkıda «boyarların şatosuna gelen davetlilerden ve boyarların üstünde dolaşan baltalardan bahseder. Arkadaşı olmadığından yakınan İvan'a haksızlık ettiğini söyleyen Vladimir, «Ben senin arkadaşınım» der. İvan da bunu davranışlarıyla ispat etmesini ister.

Şarkıya devam eden Fedor, içki aleminden sonra evlerine dönen davetlilerin şatoyu ateşe verdiklerini söyler. — Opriçnikler şarkıya tempo tutarlar. — Pierre'in orada ne aradığını soran Fedor'a cevap veren bir Opriçnik «Pimen bu adamı Vladimirin yanına atadı...» der. Pierre ve Malyuta dışarı çıktıktan sonra İvan, Vladimir'e «Yalan söylüyorsun. Arkadaşım olduğunu ispat et» der. Vladimir «Burada keyif sürerken seni öldürmek istediklerinden haberin bile yok...» diye cevap verir. Buna inanmamış görünen İvan, yerine kimin geçirileceğini sorar. «İşte bunu tahmin edemiyeceksin» der Vladimir. Sarhoşluktan masanın üstüne yıkılan Vladimir Çar olmanın kötülüklerinden, tehlikelerinden bahseder. Ve rahatça yaşamaktan başka bir şey düşünmediğini söyler. İvan ona

hak verir gibi görünür. Ve bu sahnede Vladimir ile İvan tacı birbirlerine ikram ederler. Bir aralık Vladimir'e «Kardeşim, sevgili kardeşim» diyen İvan, çarlık elbiselerinin getirilmesini emreder. Koşuşan Opriçnikler masayı kaldırırlar, taht'ı götürürler. Vladimir'e çarlık elbiseleri giydirilir. Tacı başına İvan koyar. Ve hepsi önünde hiz çökerler. İvan bu komedinin artık bittiğini ve dua etmeleri gerektiğini söyler. Vladimir'e, «Bizi şimdi katedrale götür» der. Sarhoş Vladimir, elinde bir mum, peşinde rahip kılığına bürünmüş İvan, ve Opriçnikler olmak üzere kapıya doğru ilerler.

Dış avlu

Sütunlar arasında Pierre'i gören Vladimir, irkilir. İvan ona, «Bir çar asla gerilemez. Bir çar her zaman önde gider» diye cesaret verir. Korka korka ilerleyen Vladimir bir kaç kez arkasına döner ama Opriçniklerin üzerine gelmesinden korkarak katedrale girmeye mecbur olur. İçerde Pierre onu çar zannederek sırtından bıçaklar. Koşarak dışardan gelen Euphrosinia, «İvan öldü... Ey ahali... İvan öldü... Rusya boyarların çarı Vladimir'in saltanatıyla yönetilecektir diye haykırır ve Vladimir'in cesedinin başına gelir. Opriçnik'lerin arasından sıyrılıp gelen İvan'ı görünce Euphrosinia şaşkına döner, geriler, Vladimirin başına çöker, yüzünü görünce başını kollarının arasına alıp hıçkırmaya başlar. Bu sırada Fedor'la Malyuta'nın arasında çırpınan Pierre, «Bana işkence edin. İsterseniz öldürün. Kimseyi ele vermiyeceğim» diye haykırmaktadır. Yaklaşan İvan, Pierre'i bırakmalarını söyler «Neden onu yakaladınız? Çarı değil soytarıyı, çarın azılı bir düşmanını öldürdü...» diye ekler. Ve Pierre'i selamlar. Euphrosinia'nın başına toplanırlar. Fedor, Vladimir'i ayaklarından tutup sürükler. Malyuta, Vladimirin başından tacı alır, İvan arkasında adamları olduğu halde yanan mumların önünde durur. Dışardan koronun sesi gelir. Çar'ın Rusya'ya bağlılık yemini söylenmektedir. İvan elleriyle göz lerini kapar ve şöyle der: «Bir çar hep ölçülü olmalıdır. İyi insanlara iyi davranmalı, kötülere işkence etmelidir. Eğer bir çar böyle yapamazsa o, bir çar olamaz. Bundan böyle birliğe ve devlete kastedenlere karşı elimde adaletin kılıcı parlıyacaktır.»

(Filmin, Ayzenştayn tarafından hazırlanan üçüncü bölümü, yönetmenin ölümü dolayısıyla çevrilmemiştir.)

Bu metin Ayzenştayn'ın hazırladığı orijinal senaryo ve filmden alınan Avant-Scene metni karşılaştırılarak Robert Kolej Sinema Kulübü üyeleri ile Sinematek Derneği üyelerinden kurulu beş kişilik bir grup tarafından hazırlanmıştır.

UMUTSUZLAR

SZEGENYLEGENYEK. Yönetmen / Miklos Jancso. Senaryo / Gyula Hernadi. Görüntü Yönetmeni / Tamas Somlo. Kurgu / Zoltan Farkas. Dekor / Tamas Banovich. Oynayanlar / Janos Görbe (Gajdor), Tibor Molnar (Kabai - Baba), Andras Kozak (Kabai - Oğul), Gabor Agardy (Torma), Zoltan Latinovits (Veszelka). Yapım / Mafilm - Budapeşte. Dağıtım / Hungarofilm. Yapım yeri ve yılı / Macaristan 1965. Siyah-Beyaz Sinemaskop. Uzunluğu / 2589 metre. İngilizce altyazılı.

1860 yılı sonlarındayız. Viyana hükümeti Macaristan'da sayıları hala hayli kabarık olan «gerillacıların» kökünü kazımayı kararlaştırmıştır.

Jandarmalar, aralarında bulunması muhtemel olan gerillacıları ortaya çıkarmak amacıyla yüzlerce köylüyü yakalayıp büyük yayla'daki kalelerden birine tıkarlar. Ama köylüleri tehdit ya da kuvvete başvurarak konuş turmak mümkün değildir. Jandarmalar, son derece sert ve yürekli olan bu insanların, esaretin dayanılmaz koşulları karşısında panlşe kapılmayacaklarını, deneyleriyle bilmektedirler.

Yas tutan yaşlı bir kadın, saf halinde dizilmiş köylülerin önünden geçer. Biri kocasını ve oğlunu katletmiştir. Kadın, köylülerin önünden geçerken şüpheli yüzler arar. Şüphelendiklerini işaret eder. Şüphelilerden birinin sorgusu yapılır. Köylü sorgu sonunda beş cinayetin faili olduğunu itiraf eder. Jandarmalar, köylüden hürriyetinin karşılığında cinayet suçundan aranan öbür arkadaşlarını ihbar etmesini isterler. Kurtulmak amacıyla arkadaşlarını ele verir. Köylüler ihaneti anlayınca intikam almayı tasarlarlar. Ama jan-

darmalar hain-i kurtarır. Oysa bu kurtarma bir tuzaktan başka bir şey değildir. Gerçekten de jandarmalar önce, tutuklulardan en tehlikelilerini ayırıp bir hücreye tıkarlar, hain de sözde arkadaşlarının intikamından korunma bahanesiyle bir başka hücreye tıkılmıştır. Ama jandarmalar her iki hücrenin de kapısını açık bırakmışlardır. Çok geçmeden istedikleri olur. Arkadaşları haini cezalandırır. Kapıları açık bırakılan öbür iki hücre'de de bir baba-oğul bulunmaktadır. Jandarmalar her ikisinden de şüphelenmektedir. Baba-oğul ise kendilerine atfedilen, suçlamalara bütün güçleriyle karşı çıkmaktadırlar. Ama çok geçmeden korkunç bir seçimle karşı karşıya bırakılırlar. İkisinden biri ölüme mahkûm edilecektir. Oğul babayı, aba oğulu kurtarmak için çırpınır. Bu yüzden çıkmazdan kurtulmak için, bütün imparatorluk polisinin canı dişinde aradığı büyük kahraman Sandor dahil, herkesi ihbara her ikisi de hazırdır. Sandor 1848 de Macaristan'ın bağımsızlığı için Avusturya'ya başkaldıran Kossuth'un safında çarpışan gerillacıların ünlü şefidir. Ne var ki Sandor kaledeki esirler arasında bulunmamaktadır. Böylece Baba-oğul hain'i öldüren köylüyü ihbar ederler. Ama bu imparatorluk polisi için yeterli değildir. Polisler Sandor'un yokluğunda, hiç değilse ünlü şefin adamlarını ele geçirme peşindedirler. Bunu elde etmek için imparatorluk ordusuna katılmak isteyenlerin affa uğrayacaklarını ilan ederler. Ama bu bir bağışlama bir kurtuluş mudur? Bu tuzağa düşenlerin başlarına neler gelecektir. Film gu soruların cevaplanmasıyla sona erer.

HAL VE GİDİŞ SIFIR

ZERO DE CONDUITE. Yönetmen, senaryo, konuşmalar, kurgu / Jean Vigo. Görüntüler / Boris Kaufman. Müzik / Maurice Jaubert. Şarkılar / Charles Goldblatt. Yönetmen yardımcıları / Albert Riera, Henri Storck, Pierre Merle. Oynayanlar / Jean Dasté (Huguet), Louis Lefebvre (Caussat), Gilbert Pruchon (Colin), Coco Goldstein (Bruel), Gerard de Beradieux (Tabard), Robert le Flon («Pète Sec»), Delphin (müdür), Blanchar («Bec-de-Gaz»), Leon Larive (Kimya öğretmeni), Mme Emile (Haricot Ana), Michèle Fayard (genç kız), Georges Berger (muhabir), Louis de Gonzague - Frick (Emniyet müdürü), Henri Storck (rahip), Rafa Diligent, Félix Labisse, Georges Vakalo, Georges Patin (itfaiyeciler). Yapım / Nounez - Gaumont. Yapım yeri ve yılı / Fransa 1933. Süresi / 44 dakika. Fransızca.

Yaz tatilinden sonra bir yatılı kasaba kolejine dönen üç öğrencinin hikâyesi. Koleje yeni gelen küçük bir öğrenci ve yardımcı öğretmenlerden biri ile dostluk kurmalarına karşılık kolejin müdürüne, başka bir öğretmen yardımcısına karşı açık savaş ilân ediyorlar. Yatakhanede bir isyan düzenledikten sonra koleji ziyaret eden resmi kişilere (örneğin, Belediye Reisi, kasaba papazı gibi) saldırıyorlar ve elele verip kolej damlarında uzaklaşıyorlar.

Yaklaşık olarak 44 dakika süren, ve genellikle Fransız sinemasının gerçek baş yapıtlarından biri sayılan «Hal ve Gidiş Sıfır» ın en önemli bölümleri arasında; yatakhanede ilk gece ve uyur gezer öğrenci, Şarlo'ya benziyen bir öğretmen yardımcısının nezareti altında yapılan gezinti, yatakhanedeki isyan, kolejdeki tören ve damlarda uzaklaşan arkadaşların son görüntüsü yer almakta.

FİLM HAKKINDA

Sales Gomez'e göre: «Hal ve Gidiş Sıfır»da iki ayrı dünya varolmakta; bir taraftan çocukların ve halkın, karşı tarafta olgun kişilerin ve burjuvaların dünyaları. Çocukları çizmek için Vigo gerçek bir noktadan hareket etmiştir; olgun kişiler konusunda ise aşırı davranıp karikatüre yönelmekten çekinmemiştir Bu iki dünya arasındaki ayırım ve filmin sonucu bize Vigo'nun ideolojisini ve «Hal ve Gidiş Sıfır» ın toplumsal tutumunu bütün unsurları ile açıklıyor.

Vigo'nun filmi bu arada, bir Fransız yatılı okulu inceliyen bir belge, çocuk ruhbilimini ele alan bir deneme, Vigo'nun otobiyografik bir çalışması ve özellikle, sembolleri ile Fransız toplumunun amansız bir eleştirmesidir. «Hal ve Gidiş Sıfır» bu çarpıcı tutumu yüzünden Fransa'da yıllarca sansür tarafından yasaklanan bir «lânetli filim» olmuştur.

Ayrıca bkz: Yeni Sinema 10/11 S. 72, Jean Vigo ve Zéro de Conduite...

BEJİN ÇAYIRI

BEJİN LUG. Yönetmen / Sergey M. Ayzenştayn. Senaryo / Turgeniyev'in aynı adlı kısa öyküsünden ve Pavel Morozov'un hayatından yararlanarak Aleksandr Rzeşevski. Sonraları Ayzenştayn ve İsak Babel tarafından gözden geçirilmiştir. Görüntü Yönetmeni / Eduar Tisse. Oynayanlar / Viti Kartaşov, Boris Zakhava, Elena Teleşeva. Yapım / Mosfilm / 1935—36.

Filmin konusu, çiftçi (kulak) bir babayla oğlu arasındaki trajik çekişmeyi anlatır. Baba, ortaklaşa toprak düzenine karşı çıkmakta, bir süre sonra gerçekleri gören oğul ise babasına başkaldırmakta ama sonunda babası tarafından öldürülmektedir.

Ayzenştayn'ın 1936 yılında başladığı filim bitirilememiştir. Çekimin ilk günlerinde hastalanan yönetmen daha sonra da geçirdiği sarsıntı yüzünden eserini tamamlıyamamıştır. Ama daha sonra filmi yeniden ele aldığında bu kez de, Sovyetler Birliği sinema sanatının güçsüzleşmesinde büyük sorumluluğu bulunan Sinema Merkezi Direktörü Boris Şumiyatski'nin anlayışsızlık duvarına çarpmış, «biçimcilik»le suçlanan filim gene tamamlanamamıştır. Gerçekten Ayzenştayn bu filmin de de, öbür filimlerinde olduğu gibi, eski ile yeni'yi yanyana gösterip basit bir ideolojik filim yapma yolunu seçmemiş, «biçimlerin meydana getirdiği sembollerle» anlatmak istediği ve temelde ideolojik olan özü vermeye çalışmıştır. Hiç kuşkusuz konu bir parça zayıftır ve yönetmenin derin araştırmalarına olanak verecek güçte değildir ve bu yüzden de Ayzenştayn konunun biraz uzağına düşmüştür.

BUGÜNÜ BİZE VERİN

GIVE US THİS DAY. Yönetmen / Edward Dmytryk. Senaryo / Pietro di Donato'nun Christ in Concrete adlı romanından Ben Barzman. Görüntü Yönetmeni / Pennington Richards. Müzik / Benjamin Frankel. Oynayanlar / Lea Padovani, Sam Wanamaker, Kathleen Ryan, Bonar Colleano, Charles Goldner, Karel Stepanek. Yapım / Arthur Rank Organisation adına Geiger - Bronston. Yapım yeri ve yılı / İngiltere 1949. Türkçe altyazılı.

GENÇ ASLANLAR

THE YOUNG LİONS. Yönetmen / Edward Dmytryk. Senaryo / Irwin Shaw'm romanından Edward Anhalt. Görüntü Yönetmeni / Joe MacDonald. Dekor / Lyle Wheeler, Addison Here. Kurgu / Dorothy Spencer. Müzik / Hugo Friedhofer. Oynayanlar / Marlon Brando, Montgomery Clift, Dean Martin, Barbara Rush, Hope Lange, May Britt. Yapım / 20 th Century Fox. Yapım yeri ve yılı / ABD 1958. Türkçe altyazılı.

Bavarya'da ilkin kunduracılık sonradan kayak öğretmenliğini yapan Christian Diestl askere alınıp büyük bir heyecanla Alman ordusunda savaşa katılır. Diestl'in heyecanı fazla sürmeyecektir; savaşın dehşeti, savaş kurallarının gaddarlığı ülkülerini çökertir. Direnmeye başlar Diestl, Fransız gençlerini kurşuna dizmekten, yaralı ingiliz askerlerini öldürmekten kaçınır. Nazi vahşetinin en belirli örneklerinden biri olan temerküz kamplarındaki hayatı keşfettiği gün Diestl silâhını parçalar. Alman ordusu artık çekilmeğe başlamıştır, müttefik kuvvetleri Berlin yolunu tutmuşlardır bile. Diestl savaştan çekilir ve çekildiği gün iki amerikan askeri tarafından öldürülür. Diestl'in kuşağından iki arkadaştır bunlar, çekingen ama kahramanca savaşmasını bilen Noah ile zengin, zevke düşkün önceleri askerlikten kaçmağı düşünen Michel Whitaker. Onlar da savaşa bu şekilde katılmaktadırlar.

Filim türkçe altyazılıdır.

SAVAŞ VE BARIŞ

WAR AND PEACE. Yönetmen / King Vidor. Yardımcı Yönetmen / Mario Soldati. Senaryo / Bridget Boland, Robert Westerby, Mario Camerini, Ede Concidi, Ivo Perelli. Görüntüler / Jack Cardiff ve Aldo Tonti. Müzik / Nino Rota. Dekor / Piero Gherardi. Kurgu / Leo Catozzo, Stuart Gilmore. Oynayanlar / Audrey Hepburn, Henry Fonda, Mel Ferrer, Vittorio Gassman, Anita Ekberg. Yapım / Ponti - De Laurentiis. ABD - İtalya yapımı. 1955. Türkçe altyazılı.

SAVAŞ VE BARIŞ (1. Bölüm)

VOINA I MIR. Yönetmen / Sergey Bondarçuk. Senaryo / Leon Tolstoy'un aynı adlı

romanından Vassili Soloviev, Sergey Bondarçuk. Görüntü Yönetmeni / Anatol Petrinski. Dekor / Mihail Bogdanov, G. Miasnikov. Müzik / Viatçeslav Ovçinnikov. Oynayanlar / Sergey Bondarçuk (Bezuhov), V. Tihonov (Prens Andrei), Ludmilla Sevelyeva (Nataşa). Yapım / Mosfilm. Yapım yeri ve yılı / SSCB 1965. 1965 Moskova Şenliği Büyük Ödülü. 1965 Venedik Filim Şenliği Altın Aslan Ödülü.

«Savaş ve Barış» filminin bundan önce gösterilen birinci ve ikinci bölümlerinde, Rusya dışında geçen Söngraben ve Auosterlitz (1805 - 1807) savaşları ayrıntılı olarak gösterilmiş, bunlara paralel olarak bu savaşlarla uzak - yakın ilişkisi olan Bolkonski, Bezuhov ve Rostov gibi ailelerin yaşamları ele alınmıştır.

Prens Andrey'in babası ihtiyar prens Bolkonski, katerina devrinde generallik etmiş, zeki ama hırçın ve despot bir adamdır. Kızı Maria ile birlikte kendi malikanesinde yaşamaktadır. Çirkince ve geçkin bir kız olan Marya Nikolay Rostov'la evlenir. Bolkonski ailesinin en önemli kişisi Prens Andrey Bolkonski'dir. Andrey, zeki, bilgili, dürüst, cesur bir gençtir. Osterliç savaşına katılır, yaralanır, evine döner. Karısı daha önce doğum yaparken ölmüştür. Prens andrey o sıralarda çok genç ve havai bir kız olan Nataşa Rostova'ya aşık olur. Hatta bir aralık Nataşa ile nişanlanır. Ama Nataşa, Anatoliy Kuragin adlı havai bir subaya tutulunca, Andrey derin bir umutsuzluğa kapılır, nişanlısından ayrılır. Daha sonra Andrey, Borodino savaşına da katılır, yaralanarak ölür.

Filmin başlıca kişilerinden biri olan Pier Bezuhav, Kont Kiril Bezuhov'un gayrimeşru oğludur. Kont Bezuhov ölürken, Pieri meşru bir evlat olarak tanır, ona bütün mirasını bırakır, böylece Pier zengin olur.

Pier, yıllarca Fransa'da kalmış, öğrenimini Paris'te yapmış, özgür düşünceli iyi yürekli dürüst bir gençtir. Heyecanlıdır, mason teşkilâtı ile de ilgisi vardır. Fransızlar Moskova'yı işgal edince piyer, bütün kötülüklerin başı saydığı Napoleon'u öldürmek için kılığını değiştirerek Moskovada kalır. Babasının evinde saklanır orada bir Fransız subayı ile ahbap olur. Ama sokaktan Fransız erlerinin soymakta oldukları bir kadını kurtarmak için onlarla döğüşür yakalanır. Fransız askeri mahkemesi karşısına çıkarılır, ölüm cezasına çarptırılır. Son dakikada kurtulur. En sonunda da Nataşa Rostova ile evlenir.

«Savaş ve Barışın» üçüncü ve dördüncü bölümleri 1812 - Borodino savaşını, Rus ordusunun Moskova'dan çekilişinin, halkın Moskova'dan kaçışını, Moskova'nın Napoleon ordularınca işgalini, şehrin Ruslar tarafından yakılışını Napolyon'un yenilgisini anlatır.

1812 savaşı bir milli kurtuluş savaşı niteliğini taşıdığı için, bu savaşa halk yığınları da katılmış, sahneye halk ve partizanlar da çıkmıştır.

«Savaş ve Barış» filminin ikinci ve üçüncü bölümlerinde, Rus orduları başkomutanı mareşal Kutuzov'un kişiliği özellikle dikkati çeker.

Kutuzov, yetenekli, dürüst, babacan bir askerdir. Bir gözünü savaşlarda kaybetmiştir erler ve subaylar kendisini çok sevmektedirler. Kutuzov, az konuşan herkesi dikkatle dinleyen en sonunda da kendi değişmez kararını veren demir iradeli bir kişidir.

Saray çevresindeki generalların çoğu onu kıskanmakta ve sevmemektedirler. Hele, borodino savaşını kazandığı halde Fransız ordularını takip etmemesi Moskova'yı savunmaması, tam tersine geri çekilerek şehri düşmana bırakması, onu sevmiyenleri ve ona karşı olanları büsbütün cesaretlendirmiştir.

Oysa Kutuzov'un plânı şudur: gerçi Borodino savaşı kazanılmıştır, ama Rus ordusu öylesine çok zayiat vermiştir ki, düşmanı kovalayacak güçte değildir. Moskova'yı savunmak Moskova önünde kesin bir savaş vermek, hem Moskova'yı hem orduyu kaybettirebilir. Oysa, ordu, yenilmemiş olarak elde kalırsa Moskova nasıl olsa geri alınır, ve düşman yenilebilir. Moskova yakılırsa Fransız ordusu Rus kışının amansız koşulları altında hem barınaksız, hem yiyeceksiz kalacağından kendiliğinden çekilmek zorunu duyacaktır. Üstelik harekete geçen partizanlar, bütün ulaşım yollarını kestiklerinden Fransız ordusu dışardan da yiyecek getirmek olanağından yoksun kalacaktır.

Kutuzov'un plânı başarı kazanmış, Napeloen yenilmiştir.

FİLİM HAKKINDA

«Savaş ve Barış» gibi her bakımdan büyük bir eseri beyaz perdeye aktarmak, her şeyden önce büyük bir cesaret işiydi. Hatta büyük ve tarihsel olaylarla tıklım tıklım dolu, binlerce kişinin yer aldığı 2500 sayfalık bir romanı beyaz perdeye aktarmak, yalnız bir cesaret işi değil aynı zamanda çok zor bir işti de.

Film, romanın dört cildine uygun olarak dört bölüm halinde tasarlanmıştır. Bu dört bölümün filme çekilmesi dört yıl sürdü. Filme, onbinlerce kişinin katılmasından tarihsel gerçeklerin yansıtılmasındaki güçlüklerden, kostümlerin tarihsel olaylara uydurulmasındaki zorluklardan söz etmiyeceğiz. Asıl zorluk Tolstoy'un düşüncelerini onun kendi eserine verdiği ruh ve anlamı beyaz perdeye aktarmakta idi.

«Savaş ve Barış» filmi, kendi ülkesinde gösterildiği zaman çok beğenildi. Eserin sanat gücünü kimse inkara kalkışmadı ama, filmi göklere çıkaranların yanı sıra yerenler de oldu. Filmin böyle bir tepki yaratması normaldi. Galiba da bunun başlıca suçlusu, eserin yazarı Tolstoy'du. Çünkü Tolstoy kendi roman kişilerini öylesine güçlü, öylesine canlı yaratmıştı ki, bunlar, okurların gözünde adeta canlı bir hal almıştı. Romanı okuyan herkes, kendi hayal evinde bir Nataşa Rostova, bir Pier Bezuhov, bir Andrey Bolkonski yaratmıştı. İşte beyaz perdede canlandırılan bu kişilerle, Tolstoy'un yarattığı roman kişileri arasında küçücük bir nüans farkı bulanlar, hemen isyan bayrağını çekmişlerdi. Onların başlıca yargısı bu tiplerin roman kişilerine uyup uymamalarında düğümlenmekteydi. Örneğin, film seyircileri arasında şu biçim konuşmalara raslanıyordu: «hayır, Piyer Bezuhov eserdekine benzemiyor, burada, Tolstoy'un eserindekinden daha yaşlı görünüyor.»

Ama, öyle seyirciler de vardı ki bunlar için filmin başarı ölçüsü, tiplerin asıllarına biçimsel olarak benzeyip benzememelerinde değildi. Bunlar, eserin ruhuna bakıyor: «İşte Tolstoy budur, Tolstoy'un sanat ruhu budur». diyorlardı. Ama eserin büyüklüğünü kişilerin çokluğunu, olayların karmaşıklığını göz önüne getirecek olursak, eseri beğenenler kadar beğenmiyenleri de haklı görmemek elde değildir.

Filmin yönetmenleri ilgilendiren başlıca nokta romandaki küçük ayrıntılar olamazdı. Onları ilgilendiren bir bütün olarak Tolstoy ve Tolstoy'un bu ölmez eseriydi. Onlar romanın en anlamlı, en çarpıcı bölümlerini beyaz perdeye aktarmaya çalışmışlar, bunda da başarı sağlamışlardır.

CASUSLAR

LES ESPIONS. Yönetmen / Henri - Georges Clouzot. Senaryo, uyarlama ve konuşmalar / Egon Hostovsky'nin romanından / H.G. Clouzot. Görüntü Yönetmeni / Christian Matras. Müzik / Georges Auric. Dekor / René Renoux. Oynayanlar / Curd Jurgens, Gerard Sety, Peter Ustinov, Clément Harari, O.E. Hasse, Louis Segnier, Sam Jaffe, Jacques Dufilho, Vera Clouzot, Martita Hunt, Daniel Emilfork, Fernand Sardou, Jean Brochard, Gabrielle Dorziat. Yapım / Film Sonor. Yapım yeri ve yılı / Fransa 1957. Fransızca.

Bir sinir hastalıkları kliniğinin sahibi ve yöneticisi olan Doktor Malic para sıkıntısı çekmektedir. Kliniğinde artık sadece iki hasta tedavi olmaktadır: karanlık bir odada sürekli olarak uyuyan bir esrarkeş, Valette, ve sağır-dilsiz bir genç kız, Lucie. Bir gece acele olarak çağırılan Doktor Malic, buluşma yerinde amerikalı albayı Howard ile karşılaşır. Howard ona bir teklifte bulunuyor: kliniğinde, gizli olarak, Alfonso adında birini muhafaza etmeği kabul ettiği takdirde kendisine beş milyon verilecektir. Malic kabul eder ve avans olarak, bir milyon peşin alır. Howard meseleyi açık koyar: «Alfonso'nun kişiliği ile meşgul olmayın» der «Aksi takdirde düşmanlarımız konuşturmak için sizi kaçırabilirler. Zaten sizi görmeğe gelecekler, dostlarımız da gelecek. Herkes hasta olduğunu söyliyecek. Siz onlarla meşgul olun, başka hiç bir şeye karışmayın.»

Ertesi gün Doktor kliniğinde yer alan değişiklikleri fark eder; çalıştırdığı personel değişmiş bunların yerine İda adlı genç bir kadınla Pierre ve Leon adında iki adam diledikleri gibi kliniği idare etmektedirler. Malic polise şikâyet edeceğini söylediğinde İda bir ihtarda bulunur: «Yapmayın, sizin için

kötü olabilir». Villanın etrafı gözetleyenlerle dolar ve Malic endişeye kapılır. Kliniğin karşısında bulunan bir kahveden Amerikan Elçiliğine telefon eder, Albay Howard'la görüşmek istediğini söyler, oysa elçilikte Albay Howard diye biri tanınmamaktadır.
Kliniğe üç hasta gelir: Profesör Pregel, sanatçı Hautecour ve kahvenin garsonu Paul. Üçü de hastaların dosyalarını çalmağa kalkarlar, beceremeyince giderler.

Gece kliniğin önünde bir taksi durur. Malic koşar, şoför kendisine «Geldik» der. Bu ara Ida, Pierre, Leon, Hautecour ve garson Paul da yetişirler fakat taksinin içi bomboştur. Şoför müşterisinin nasıl, nerede kaybolduğunu bilmemektedir, yüzünü dahi görmemiştir onun. Kliniğe dönen Malic çalışma odasında, siyah gözlüklü, siyah eldivenli bir adamla karşılaşır. Bu Alfonso'dur. Malic gitmesini söyler Alfonso ise kalmakta ısrar eder çaresiz Malic onu bir odaya götürür.

Ertesi sabah İda ve yardımcıları Alfonso'nun klinikte olduğunu öğrenmişlerdir. Pierre adamın odasına girmeğe kalkar, odadan ateş açan Alfonso kolundan yaralar. Daha sonra Pierre öldürülür ve Lucie buna tanık olur.
Mektupla Malic Albay Howard'la buluşmaya davet edilir. Bir okulda, daha önce gördüğümüz kişilerin toplandığı bir sınıfta, Prof. Prengel söz alır. Malic'e Amerikan gizli servislerinin şefi olduğunu açıklar, Howard'ın kaybolduğunu, belki karşı tarafa geçmiş olduğunu söyler. Prengel Malic'ten Alfonso'nun resmini çekmesini ister, Malic kabul etmez. Casusların şefi ihtarda bulunur: Malic onlarla işbirliğine yanaşmazsa öldürülecektir.

Kliniğe dönen Malic İda ile Leon arasında geçen bir konuşmadan Alfonso'nun Doğu Almanya'dan kaçan ve Howard'ın yardımı ile, Amerikalılardan da kurtulan atom uzmanı Vogel olduğunu öğrenir. Bilim adamını kurtarmak için Malic Prengel'l aldatmayı düşünür ve ona esrarkeş Vallette'in bir resmini verir. Resme bakan Prengel: «Bu değil» der.
Malic'in hareketi olaylara yol açar: Howard intihar eder, casuslar Vogel'in peşine takılırlar. Vogel bir tren yolculuğu esnasında kaybolur.
Malic bu olağanüstü hikâyeyi başkalarına an lattığı zaman korkunç sahnelere tanık olan Lucia dışında hiç kimse ona inanmaz.

BAŞKA YERDE YEDİ GÜN

SEPT JOURS AILLEURS. Yönetmen / Marin Karmitz. Oynayanlar / Jacques Higelin, C. Martin... Yapım yeri ve yılı / Fransa 1968. Filmin geniş özeti gösteriden önce TSD üyelerine dağıtılacaktır.

MONSİEUR LANGE'İN CİNAYETİ

LE CRIME DE MONSIEUR LANGE. Yönetmen / Jean Renoir. Senaryo / Jean Castanier'nin bir konusundan, yazar, Jean Renoir ve Jacques Prévert. Konuşmalar / Jacques Prévert. Görüntüler / Jean Bachelet. Dekor / Jean Castanier, Robert Gys. Müzik / Jean Wiener. Şarkılar / Joseph Kosma. Kurgu / Marguerite Renoir. Yönetmen yardımcıları / Pierre Prévert ve G. Darnoux. Oynayanlar / Rene Lefevre (Lange), Jules Berry (Batala), Florelle (Valentine), Nadia Sibirskaya (Estelle), Sylvia Bataille (Edith), Henri Guisol (Meunier), Maurice Baquet (Charles), Marcel Levesque (Kapıcı), Odette Talazac (Kapıcı), Marcel Duhamel, Jacques Brunius, Jean Dasté, Sylvain Itkine, Henri Saint-Isles, Charbonnier, Edmond Beauchamp, René Genin, Max Morise, Guy Decomble, Paul Grimault, Fabien Loris, Yves Deniaud, Pierre Huchet, Marcel Lupovici, Paul Demange, Jean Bremaud, Claire Gerard, Janine Loris. Yapım / Oberon (Halley des Fontaines). Yapım yönetmeni / André Halley des Fontaines. Yapım yeri ve yılı / Fransa 1935. Uzunluğu / 2200 metre.

Renoir'in «yeni - gerçekçi» TONİ'den sonra denediği değişik bir filimdir «Lange'in Cinayeti» ve çevrildiği yılların, özellikle Halk Cephesinin, damgasını taşır: patronları yeren, onlarla alay eden işçileri tutan bir çeşit felsefi öykü. Biçimden, anlatımdan çok, Renoir, dar imkânlarla ortaklaşa bir çalışma ile çevirdiği bu filminde öz'e önem veriyor, öz'e ve gerçeğe uygun bir atmosfer'e.
Öykü, Paris'in bir kenar mahallesinde geçiyor, eski bir binanın geniş avlusunda. Ve binadaki halk, ütücü kızlar, bir yayınevinin iş-

çileri, çekingen bir yazar, kadın avcısı, dalaveracı yayınevi patronu bir yerden sonra aynı olayın kahramanları oluyorlar. Yayınevi sahibi Batala iğrenç bir insandır; işçilerin sırtından geçinir, bir genç kızı iğfal eder, sıkışınca da kurtuluşu kaçmakta bulur. Batala kaçınca yayınevinin işçileri işi devralıp bir kooperatif kurarlar. En büyük yardımcıları ilkel ama çok tutulan, çok satılan halk tipi roman yazarı bay Lange olacaktır. Lange'ın romanları satılınca yayınevindekiler rahata kavuşmağa başlarlar. Oysa Lange'ın çok satılan kitaplarının ünü mahallenin dışına taşıp Batala'nın kulağına kadar gelir. Batala, papaz kılığına girerek Belçika'dan kaçar Paris'e yayınevine döner. Ve ortada bıraktığı eski işçilerinden hakkını ister. Batala'nın karşısına Lange, çekingen, pısırık Lange dikilecek ve bir münakaşada istemiyerek, kaza kurşunu ile, onu öldürecektir. Avlunun karanlık bir köşesinde, bir çöp yığının üzerinde papaz kılıklı Batala «bir papaz, bir papaz» diye yalvara yalvara can çekişirken onu sadece bir sarhoş görür, yalvarışını tekrarlıyarak alay eder onunla. Lange ise, sevdiği kızla birlikte, mutlu bir geleceğe doğru gider.

ROMEO VE JÜLYET

ROMEO AND JULIET. Yönetmen / Renato Castellani. Senaryo / Renato Castellani. Görüntü Yönetmeni / Robert Krasker. Müzik / Roman Vlad. Yönetmen Yardımcıları / Lu Leone Broggi, Fraser Foulsham. Koreografi / Medy Obolensky. Dekor / Gastone Simonetti. Giysiler / Leonor Fini. Kurgu / Sidney Hayers. Ses / John S. Dennis. Gordon K. McCallum. Oynayanlar / Giovanni Rota (Escalus), Norman Wooland (Paris Dük'ü), Giulio Garbinetto (Montague), Sebastian Cabot (Capulet), Laurence Harvey (Romeo), Aldo Zollo (Mercutio), Bill Travers (Benvolio), Enzo Fiermonte (Tybalt), Mervyn Johns (Lorenzo), Thomas Nicholls (Jean), Luciano Bodi (Abraham), Nietta Sherwood (Düşeş Montague), Lydia Sherwood (Düşeş Capulet), Susan Shentall (Jülyet), Flora Robson, Dagmar Josipovich (Rosaline). Yapım / Verona Productions Ltd. - Universalcine. Yapımcılar / Sandro Ghenzi, Joseph Janni. Yapım yeri ve yılı / İngiltere - İtalya 1954. Uzunluğu / 3845 metre. İngilizce.

HAMLET

HAMLET. Yönetmen / Grigori Kozintzev. Senaryo / Boris Pasternak'ın ön çalışmasından Grigori Kozintzev. Görüntü Yönetmeni / J. Grisyus. Müzik / Dimitri Şostakoviç. Oynayanlar / Mihail Nazvanov (Claudius), İnokenti Smoktunovski (Hamlet), Yuri Tolubeev (Polonius), V. Erenberg (Horation), Stepan Oleksenko (Laertes), Else Radzin (Gertrude), Anastasya Vertinskaya (Ophelia), I. Dmitriv (Rosenkranz), W. Medvedev (Guildenstern). Yapım / Lenfilm. Yapım yeri ve yılı / SSCB 1963—64. Uzunluğu / 4930 metre.

ONİKİNCİ GECE

DVENATZATAYA NOÇ. Yönetmen / Yakov Frid. Senaryo / Yakov Frid. Görüntü Yönetmeni / E. Şapiro ve K. Rijov. Müzik / A. Şivotov. Sanat Yönetmeni / S. Malkin. Dekor / I. Snoinov. Kurgu / G. Şurkin. Ses / B. Hutorianski. Oynayanlar / W. Medvedev (Orsino), K. Lutşko (Sebastian/Viola), S. Lukyanov (Antonio), A. Antonov (Kaptan), M. Yanşin (Tobias), V. Merkurev (Malvolio), S. Filipov (Fabio), B. Freindlich (Narr), A. Larionova (Olivia), A. Lisjanskaya (Maria). Yapım / Lenfilm. Yapım yeri ve yılı / SSCB 1955. Uzunluğu / 2472 metre.

HIRÇIN KIZ

LA BISBETICA DOMATA. Yönetmen / Franco Zeffirelli. Senaryo / William Shakespeare'in aynı adlı eserinden Paul Dehn, Suso Cecchi D'Amico, Franco Zeffirelli. Görüntü Yönetmenleri / Luciano Trasatti ve Oswald Morris. (Panavision - Technicolor). Dekor / Renzo Mongiardino ve Danilo Donati. Oynayanlar / Elisabeth Taylor, Richard Burton, Cyril Cusack, Michael York, Natasha Pine, Michael Nordern, Tino Perna, Giancarlo Cobelli. Yapım / Elisabeth Taylor ve Richard Burton. Dağıtım / Columbia. Yapım yeri ve yılı / İtalya 1968.

Filim 71

